

RELAȚII LINGVISTICE ROMÂNO-BULGARE: CUVINTE ROMÂNEȘTI ÎN LIMBA BULGARĂ

Paraschiva Boboc
Universitatea Ovidius Constanța

*Linguistic relations between the Romanian and Bulgarian population:
Romanian words presented in Bulgarian language (Abstract)*

The present paper deals with the spread of Romanian-origin words in colloquial Bulgarian, especially in area of Dobrogea. The research reveals new Romanian words, which were not discussed previously by lexicographers (múska, múski, măndzurki, ojna etc.).

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și până în prima jumătate a secolului al XX-lea, Dobrogea meridională a fost o zonă de contact intens româno-bulgar, în domeniul culturii materiale și spirituale, implicit, lingvistic.

Sub aspect lingvistic, graiul populației bulgare dobrogene prezintă o diversitate de variante lexicale, în teritoriu conviețuind grupuri etnice de turci, găgăuzi, bulgari, români (vlasi), evrei, nemți, fiecare din etnii aducându-și aportul la formarea culturii tradiționale și la mărirea zestrei lingvistice a regiunii.

Elementele lexicale românești examineate în prezentul studiu, pătrunse pe cale orală, sunt excerpțiate din graiul populației bulgare autohtone. Această populație era formată în secolele precedente din grupuri mari de bulgari dislocați din jud. Kotel, Elhovo, Iambol, Șumen, Sliven, bulgari strămutați din zonele Tulcei și Babadacului, aceștia din urmă fiind originari din Kotel, Iambol și Odrin, de bulgari emigranți din Basarabia, care o perioadă destul de lungă, au trăit în Dobrogea de Nord (Miletici, L., 1902:173; idem, 1912:2). Prin urmare, în graiul dobrogean se disting trăsături fonomorfologice și elemente lexicale ale graiurilor balcanice, moesice și chiar de graiurilor din Strandjea și Rodopi. Astfel se pot explica nu numai fonetismul care a acționat și asupra împrumuturilor românești, dar și unele căi de migrație.

Am făcut această scurtă incursiune în istoria demografică bulgară pentru a evidenția faptul că elementele lexicale românești discutate nu sunt excerpțiate din graiul vorbitoilor de limbă română, graiuri, care ocupă o situație aparte față de celelalte graiuri bulgărești.

Majoritatea cuvintelor propuse discuției au stat în atenția lingviștilor, noi aducând informații cu privire la o nouă localizare a lor și considerații asupra etimologiei. Semnalăm totodată, prezența unor elemente lexicale pentru prima oară, încercând, astfel, să aducem o modestă contribuție la studiul împrumuturilor românești din vocabularul popular al limbii bulgare.

Indiferent de originea acestor elemente în limba română, dacă în graiurile bulgare dobrogene au pătruns din română le considerăm ca împrumuturi românești.

Фýрка / fúrka “инструмент за предене” – “unealtă de tors” < rom. **fúrcă** (Rosetti,V,125; Capidan, *Raporturi*, 195; Niță-Armaș și col.,85; Osman-Zavera, 147; Brâncuș, *Schimburi*, 22).

Termenul se întrebuiștează în graiurile din Strandja, S-E Bulgariei, cu forma **xýrka/húrka** (*BD*, I, 154), în graiurile din Rodopi și Sofia - **фýрка/fúrka** (*BD*, II, 110, 292), în județul Karlovo - **ýrkъ/úrkă** (*BD*, VIII, 176), iar în județul Ihtiman în uz sunt formele **ýrka** și **фýрка** (*BD* III, 183). În Dobrogea meridională sunt cunoscute formele **xýrka** și **фýрка** (Kocev, 96 ; înreg. personale).

Alternanța **ϕ/x** și apocopa lui **ϕ**, respectiv **x**, sunt fonetisme caracteristice în graiurile moesice și în graiurile de tranzitie bulgărești (Stoikov, 69-78, 115-119).

În graiul din Strandja **фýрка** are și sensul “приспособление за запирание вecher коза, за да стои права, когато не позволява на ярето да суче” – “dispozitiv care fixează capra în poziție de muls, obligând-o astfel să stea dreaptă atunci când nu-l lasă pe ied să sugă”, sens neînregistrat de *BER* și autorii menționați mai sus.

În graiul din Ihtiman **фýрка** a dezvoltat încă un sens, de asemenea neînregistrat până în prezent: “отвесна част от рамка на тъкачен стан, която продължава чак до пода” - “partea verticală a ramei războiului de țesut, lungă până la podea”.

Extinderea de sens în aceste graiuri nu este neobișnuită și nici întâmplătoare. Ea se sprijină pe înțelesul etimonului românesc direct și asocierea firească care se poate stabili între obiecte, respectându-se raportul între funcție și formă (cf. *DA*, II, I, 196 ; Brâncuș, *Istoria*, 43).

Mýска, pl. **mýskи** / **múska**, pl. **múski** “дантелени фигурки” - “figuri în dantelă”, “бродерия, с която се украсяват краищата на ръкави, поли на дрехи, колани и др.” - “punct de broderie cu care se înfrumusețează marginea mâncelor, poalelor hainelor, cordoane etc.” (Atanasova, 1992: 259: “Ръкавите [на блузата] са дълги, начупени при рамото и с **mýskи** в долния край” - “Mâncurile [bluzei] sunt lungi, cutate la umăr și cu *muște* în partea de jos”; expresia “коланчета на **mýска**” - “curelușe cu punct de broderie **múscă**”; Dicționarul etimologic bulgar nu înregistrează acest termen ; Osman-Zavera, 109: **мускъ** “1. Obiect purtat la gât de cei superstițioși, pentru a fi păzit de rele. 2. Figură de dantelă - Elensko”).

Cuvântul este cunoscut în județul Dobrici din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, când contactul celor două populații s-a intensificat considerabil. Amintim că România era cunoscută ca țară cu un deosebit prestigiu economic și cultural fiind privită, de populația bulgară care păsea spre drumul emancipării, ca centru al modernității.

Este evidentă corespondența cu rom. **múscă** < lat. *musca* (*DEX*, 577), un indicu sigur fiind și sensul “o anumită broderie pe țesături și haine”, dezvoltat pe baza legăturii logice între detaliile unor motive țesute cu obiecte asemănătoare (Iordache, 121, 156). Dealtfel, bg. **пуйки/pujki** “punct de broderie” întrebuiștat în

județul Vidin (dar nu și în localitatea cu populație românească Novo Selo din județul Vidin, ceea ce îi mărește valoarea probatorie) este împrumut românesc.

Cu înțelesul “figuri în dantelă”, termenul românesc este răspândit și în jud. Elena (BD, VII, 90). Însă, în jud. Elena și în încă câteva județe, este cunoscut și termenul **мускá, мускъ**, “предпазващи от уроки амулети” – “amulete care feresc de deochi”, menționat cu formele **мускá, москá, мъскá** de Gherov (III, 82, 92; *Dopälnenie* 213 și *BTR*, 464). Acest cuvânt trebuie pus în legătură cu tc. **muská** “1. obiect sau hârtie scrisă căreia i se atribuie o forță religioasă sau vrăjitorească prin care apără de forțele râului și aduce binele, 2. obiect împăturit în formă de triunghi” (*Türk Sözlüğü*, 298), întrucât corespunde acestuia sub aspect fonetic, lexico-morfologic și semantic. Prin urmare, în graiuri se întâlnesc două omonime – unul provenit din română iar celălalt – din turcă. Alăturarea tc. **muská** împrumutului rom. **мýска**, **мýскъ** și încercarea de interpretare prin expresia **musca názdrávană** a sensului “amuletă” nu ni se pare potrivită cu atât mai mult cu cât prezența lui **z** sub accent pentru substantivele masculine este un fonetism caracteristic graiurilor balcanice centrale (Stoikov, 73-79), iar bg. **мýска** < rom. **múscă** diferă sub aspect accentologic, morfologic și semantic de cuvântul turcesc.

Adăugăm că **мускá**, element din portul copiilor nou născuți se întrebuiștează și în sate din Dobrogea meridională, sensul “amuletă” fiind bine ilustrat de Kina Kotlarska: „На чалмичката или на дюлбенчето...се слагат предпазващите от уроки амулети. В Горна Чамурла и Гъолпунар това са най-често червен конец, чесън, синъо кръгло синче и златна паричка, а в Караманкъой - триъгълна **мускá** от синци с две големи синчета в двата долни ъгъла, а на върха - алтънче” - “Pe cealmuț sau pe năframă se coase o *amuletă* care să-l ferească [pe copil] de deochi. În Gorna Ceamurlija și Ghiolpunar sunt utilizate cel mai des ața roșie, usturoi, o mărgăea albastră și un bănuț de aur, iar în Karamanchioi – *amuleta* triunghiulară lucrată din mărgăle, în colțurile de jos cu două boabe de mărgăea mari și albăstre, iar la vîrf – un ban de aur” (Kotlarska, 1993, p. 242).

Бáнта / banta “маншет” - “manșetă” (M. Mladenov, 1972: 265: < rom. **bantă**.-Popina, distr. Silistra; Osman-Zavera, 31 – s. Gradeț, jud. Kotel).

Împrumutul românesc este cunoscut în mediul urban și rural al jud. Kavarna (satele Bălgarevo, Bojureț, Moghiliște, Por, Ciuncevo, Goriceane, Gorun), forma foarte întrebuiștată fiind diminutivul **бáнтичка / bantička** (бант-а + sufixul bg. -ичка).

Бóлдурка / boldurka “карфица с цветна едра главичка, която се използва за орнамент и за прихващане на нещо в косите” – “ac mare cu gămălie colorată, care se folosește ca ornament și pentru fixarea unui obiect în păr” (M. Mladenov, 1972: 266: < rom. **bold**, pl. **bolduri** – Aidemir, dist. Silistra, **бóлдурка** în Kutlovica, dist. Tervel, **бóндурка** în Popina, distr. Silistra Osman-Zavera, 38: < rom. **bolduri**).

Cuvântul este cunoscut din a doua jumătate a secolului XIX în regiunea bulgară Dobrogea, jud. Gheneral Toșevo. Forma întrebuițată este **бóлдорка**, pl. **бóлдорки** (Kotlarska-1993, 244).

Баснаúца, басмаúца / basnauca, basmauca “плътен шал с ресни в тъмен тон” - “brobroadă groasă de culoare închisă cu ciucuri” (M. Mladenov, 1972: 265; “cf. rom. *basmăluță* – Popina, distr. Silistra”).

Cuvântul se întrebuițează și în județul Gheneral Toșevo, numind elementul principal din portul femeilor și marcând totodată trecerea lor la o vîrstă înaintată. Acest tip de brobroadă se leagă doar într-un anumit mod: dacă broboada este dreptunghiulară se împăturește astfel ca să devină triunghiulară, se așează pe cap, dar fără să acopere fruntea, cele două capete laterale se încrucișează sub bărbie și se leagă, la ceafă deasupra celui de al treilea colț (Kotlarska-1993, 242).

Bg. **баснаúца, басмаúца** corespunde rom. *basmăluță* < tc. *basma* > bg. **басмíца**. Elizinea lui -*л-* intervocalic și alternanța *Н/М* nu ridică probleme de ordin fonetic, fiind un fenomen cunoscut graurilor bulgărești, regiunea bulgară Dobrogea fiind o zonă cu populație bulgară eterogenă.

Фáшa / faša “отрезка от кожа за цървули” – “făsie din piele pentru opinci” (Gherov, V, 472) < rom. *fașă* (Capidan, *Raporturi*, 195; Scheludko, 146; Rosetti, 125; Mihăescu, 644; Niță-Armaș și col., 84; Osman-Zavera, 144; *DLRM*, 293: din scr. *faša*, bg. *faša*).

Termenul se întrebuițează în graiul jud. Kiustendil (*Trudove*, IV, 268), Samokov (*Izvestija*, IV, 328), jud. Smolean (*Izvestija*, IV, 169), **фáшê** în graiul din Strandja (*BD*, I, 150), graiul regiunii Sofia (*BD*, I, 271; Idem, II, 110), Troian (*BD*, IV, 230), în s. Krăvenik, jud. Sevlievo (*BD*, V, 46), s. Voineagovo, jud. Karlovo (*BD*, VIII, 178), graiul din Ihtiman (*BD*, III, 185), s. Trăstenik, jud. Pleven (*BD*, VI, 235) **фáшъ** în s. Strahilovo, jud. Sviștov (*BD*, III, 313), limbajul urban al orașului Samokov (*BD*, III, 285), s. Enina, jud. Kazanlăk (*BD* V, 144).

În toate aceste localități sensul este același pentru toate formele menționate.

În județul Kavarna se întrebuițează **фáшка / faška**, diminutiv format din **фáш-a** + sufixul bg. **-ка**, iar sensul “fașă cu care se leagă scutecul”, este identic cu cel al termenului românesc (*DEX*, 325).

Мъндзурки / măndzurki “манистени висулки, които се прикачват на детската шапчица така че да висят покрай бузите и да предпазват детето от уроки” - “ciucuri de mărgele atârnate de căciulița copilului astfel încât să cadă liber pe obrajii și să-l ferească de deochi” (Kotlarska-1993, 243), cuvânt neînregistrat până în prezent. Cuvântul este cunoscut în satele Dâbovik, Pcelarovo și Preslavți, jud. Gheneral Toșevo.

Existența termenului în regiunea bulgară Dobrogea – deci într-o regiune unde în prima jumătate a sec. XX s-a vorbit și dialectul aromân – ne îndeamnă să

presupunem că prezența lui în limba bulgară se datorează contactului cu vorbitorii acestui dialect.

Coresponde arom. **măndză** „raze” (Papahagi, 779) căruia i s-a adăugat prin substituție sufixul - **ур-ки-**, analogic diminutivelor bulgărești de tip **къщи-къщурки**.

În plan semantic cuvântul bulgăresc poate fi pus în legătură cu rom. **mânz** din expresia *A umbla (a bate, a face, a se duce pe) calea mânzului* cu înțelesul “a umbla fără tel, hai-hui”. Graiurile bulgărești sud-vestice păstrează **мъндзам** ce “a se legăna” < rom. **mândzu**. Aceasta încrucișare de sensuri, credem, a favorizat dezvoltarea semantică “ciucuri care sunt în mișcare”.

Ойна / оjна “игра с малка топка” – “joc sportiv cu minge mică” (BER, IV, 825: postverbal din tc. *oynamak* “a se distra, a se juca”).

Cuvântul, respectiv sportul, este cunoscut în s. Ovcearovo, jud. Dobrici.

Etimonul propus de autorii BER nu are sens identic cu termenul bg., iar tratamentul morfologic relevă o procedură mai greu de realizat (cf. *Türk Sözlüğü*, 301).

Deși în DLR termenul românesc poartă marca *et. nec.*, prin el se explică în mod logic etimologia cuvântului bg. **оjна**. Identitatea fonomorfologică și semantică, la care se adaugă aria de întrebunțare, deși foarte redusă, conturată în vecinătatea spațiului românesc (nu putem să omitem însă și perioada istorică de extensie a teritoriului lингвistic românesc), sunt elemente probatorii ale argumentării noastre.

Минчóк / minčok “малка мрежа, с която се изгребва хванатата риба” - “сăculeț cu care se adună peștele prins” (Vakarelski, 58,60; Zmeev-1992, 277; Idem-1993, 213: “Ако рибата в торбата е много, изгребват я с **минчок**” - “Dacă sacul este plin de pește, se adună cu *minciog*”; Osman-Zavera, 106).

Aria de răspândire a împrumutului românesc se conturează la est începând cu granița româno-bulgară, continuă la sud până la vărsarea r. Batova în Marea Neagră, cuprinzând toate localitățile cu ieșire la mare. Pornind din acest punct spre vest include aşezările apropiate de lacurile Drenaka, Kumsovat, Farul Šabla și s. Tiulenovo, apoi lacurile limitrofe Dunării Durankulak, Ezereț și Šabla, precum și locurile cu bălti numite Vodița, Zelenka și Ghioztalean, localitățile situate pe malul Dunării, depășind regiunea Dobrogea și ajungând la Ruse. Dicționarul etimologic bulgar nu înregistrează acest cuvânt, de asemenea localizarea lui nu a fost semnalată.

Bg. **минчóк** corespunde termenului rom. **minciog** (DEX, 550: rom. **minciog** < ucr. **mišok**). Un indiciu în plus este prezența lui în graiul insular românesc din Novo Selo, jud. Vidin (cf. M.Mladenov, 1969: 247).

Батáх / vatah “1./остар. и диал./ главен майстор на рударска пещ, на видня” - /inv. și dial./ „meșterul principal la cuptorul de topit minereu”, “2. управник на чифлик и надзорник на ратаи” – “administrator la moșie și supraveghetor al argaților”, “3. главатар на русалийска дружина” - “căpetenia grupului care participă la ritualurile de Rusalii” (RBE, II, 43: “probabil de origine tracă”); **ватáх**, **ватáф/ин/**, de origine română în limba bulgară (Capidan, Raporturi, 191; Rosetti,

431; St. Mladenov, 58; Niță-Armaș și col., 99; Osman-Zavera, 55; *BER*, I, 123, care pentru termenul bulgăresc presupune origine tracă, iar cuvântul rom. *vătaf* este analizat ca împrumut din limba bulgară, după analogia *прах>praf*, *връх*, *върх>vârf*; formele **ватáfin**, **ватáф** și sensul “глава, войвода на калушари” – “căpetenia, voievodul călușarilor”, cf. Gherov, I, 103).

Împrumutul românesc se întrebuiștează în jud. Samokov, iar ca toponim în jud. Ihtiman și Pirdop (*BD*, III, 205; *BER*, I, 123).

Termenul este curent în limbajul pescarilor bulgari, fie profesioniști, fie amatori, organizați în grupuri și conduși de **ватáф** “căpetenie”, care își desfășoară activitatea pe Dunăre, lacurile sau litoralul Mării Negre din regiunea bulgară Dobrogea (Zmeev-1992, 273, Idem-1993, 217), deși lucrările lexicografice și studiile dialectologice nu înregistrează acest sens, cuvântul fiind considerat până în prezent ca având arie de răspândire pe un teritoriu restrâns.

Acest cuvânt nu este cunoscut de celelalte limbi balcanice. În română, *vătaf* și forma mai veche *vătah* datează din epoca primelor contacte lingvistice româno-tătare, având evoluția semantică “cioban care păzește stâna” > “mai-marele peste o turmă” > “căpetenie peste oștire” realizată pe teren românesc (Capidan, *Raporturi*, 192, cu expunerea tezelor formulate de Miklosich, Hasdeu, Weigand). Cu acest sens termenul românesc a pătruns și în vocabularul limbii ucrainene populare (Vrabie, 153).

Sub aspect semantic și formal, cuvântul bulgăresc concordă cu termenul românesc, iar sensurile “vătaful călușarilor”, înregistrat de Gherov și “vătaful pescarilor” din Dobrogea meridională, îl include în grupa împrumuturilor efectuate în epoca în care păstorii români în drumurile lor de transhumanță duceau împreună cu munca și grijă turmei, datinile, jocurile și obiceiurile de acasă, iar grupurile de pescari, eterogene etnic, practicau o îndeletnicire deosebită străveche și caracteristică ambelor popoare vecine.

Гáрд(a) / Gard(a) “заградена част от морето или крайбрежните блата за пазене или развъждане на риба” - “портиune îngrădită în mare sau lacuri lângă mare sau râuri, destinate pisciculturii” - Burgas, “част от двора между къщата и оградата” – “parte din curte între casă și gard” – Etropole (*BER*, I, 231: din rom. *gard* pe care, însă, autorii dicționarului îl consideră împrumutat din vsl. **gardъ* fără metateză efectuată > bg. град; Rosetti, 129; Niță-Armaș și col., 86: rom. *gard>bg. гард(a); Osman-Zavera, 58).*

În județul Nikopol, limitrof Dunării, în uz este forma **гáрда**.

În regiunea bulgară Dobrogea, cuvântul este cunoscut sub ambele forme – **гард** și **гáрда** “din vremuri uitate”, cu sensul foarte bine precizat: „gard drept, construit la gura șenalului, care leagă lacul cu marea și care nu permite bancurilor de pești intrate pe șenal să se întoarcă în mare” (Zmeev, 1992, p. 281; Idem, 1993, p. 215). Mai mult, perfectionarea acestui dispozitiv de pescuit nu a dus la dispariția, ci la fixarea termenului românesc, în terminologia pescărească a bulgarilor existând astăzi **гард със сак = gard cu sac** și **сляп гард = gard orb**.

Incontestabil, bg. **гард, гárда** este un împrumut al termenului românesc autohton **gard** (*cf. DA*, II, I, 227: Împrejmuire, ocol, parc, împletitură de nuiele folosită la prinderea peștelui), cu fonetismul specific limbii române, atestat în sec. al XV-lea (Brâncuș, *Vocabularul*, 76; Mihailă, 1996: 34). Finalul **-a** din **гárда** poate fi explicat prin confuzia cu articolul bulgăresc **-a**, formă scurtă.

În concluzie :

1. Raporturile româno-bulgare s-au manifestat îndeosebi prin schimbul permanent și intens de bunuri materiale, generat de caracterul complementar al preocupărilor economice ale celor două populații.

2. Împrumuturile românești, supuse analizei aici, pot fi grupate în două sfere semasiologice:

- a) denumiri din domeniul îmbrăcămintei;
- b) denumiri din domeniul piscicol;

3. În decursul istoriei culturale între faptele lingvistice aparținând graiului bulgar dobrogean s-a produs o selecție: unele din cuvinte au fost admise în ceea ce este considerat aspectul cel mai corect al limbii bulgare – forma **hýrka, fáša, vatáh**; cuvintele referitoare la îmbrăcăminte au căpătat statutul de „dialectal”, fapt explicabil prin schimbările radicale, prin modernizarea acestui domeniu ceea ce a dus firesc, și la primirea terminologiei respective.

4. Cele expuse până aici au avut rostul de a reliefa o secvență din problematica legată de influența culturală și lingvistică cu care se confruntă cercetarea noastră.

ABREVIERI

Atanasova, 1992: Ianka Atanasova, *Облеклото на жените от град Добрич след Освобождението до 30-те години на XX век*, Сборник Добруджа, nr. 9, 1992, p. 258-267.
BD I-VIII: *Bălgarska dialektologija. Proučvanija i materiali* [Българска диалектология. Проучвания и материали] (Sofia, I-1962).

BER I-V: Vl. Gheorghiev (redactor), Iv. Gălăbov, I. Zaimov, St. Ilcev și alții, *Bălgarski etimologičen rečnik* [Български етимологичен речник], I-V, 1971, Sofia (publicare continua).

Brâncuș, *Vocabularul*: Gr. Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, București, 1983.
Brâncuș, *Istoria*: Gr. Brâncuș, *Istoria cuvintelor. Unitate de limbă și cultură românească*, București, 1991.

Brâncuș, *Schimbări*: Grigore Brâncuș, *Schimbări semantice în trecerea de la latină la română*, Actele Colocviului Cetățean de limbă română 22-23 noiembrie 2001, Editura Universității din București, București, 2002, p. 21-25.

BTR: L. Andreicin, *Bulgarski тълковен речник* [Български тълковен речник], ediția a IV-a, completată de Dimităr Popov, Sofia, 1994.

Capidan, *Raporturi*: Th. Capidan, *Raporturile lingvistice slavo-române. I. Influența română asupra limbii bulgare*, Dacoromania, III (1922-1923), Cluj, 1924, p. 9-238.

DEX: *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1975.

- DA I-XII: *Dicționarul limbii române*, redactor Sextil Pușcariu, Tomul I, partea I (AB), 1913, partea II, 1939; partea III, fasc. 1 (D-De), 1949; Tomul II, partea I (F-I), 1934, partea II, fasc. 1,2,3 (J-Lojnița), 1940, 1948, București (Academia Română); [DLR] Serie nouă, redactori responsabili Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu, Tomurile VI-XII, 1965-1994 (publicarea continuă).
- DLRM: *Dicționarul limbii române moderne*, redactor D. Macrea, București, 1958.
- Gherov I-VI: N. Gherov, *Rečnik na bǎlgarski ezik s tǎlkuvane rečite na bǎlgarski i ruski* [*Речник на български език с тълкуване речите на български и руски*], I-V, Ediție fotomecanică, Sofia, 1975-1978; vol. VI: *Dopälnenie* [*Допълнение*] de T. Pancev, Sofia, 1978.
- Iordache: Gh. Iordache, *Mărturii etnolingvistice despre vechimea meserilor populare românești. Studiu cu privire specială la Oltenia*, Craiova, 1980.
- Izvestija: Izvestija na Instituta za bǎlgarski ezik [Известия на Института за български език], Sofia.
- Kocev: Ivan Kocev, *Гребенският говор в Силистренско*, Трудове по българска диалектология, vol. V, Sofia, 1969.
- Kotlarska: Kina Kotlarska, *Женски прически и забраждания в Дъбовик, Пчеларово и Преселенци, Генералтошевско през 20-те-50-те години на ХХ век*, Сборник Добруджа, nr. 10, 1993, p. 227-249.
- Mihăescu: H. Mihăescu, *Limba latină în provinciile dunărene ale Imperiului Roman*, București, 1960.
- Mihăilă, 1966: G. Mihăilă, *Les plus anciennes attestations des mots roumains autochtones (Xe siècle-1520)*, Thraco-Dacica, XVII, București, 1966, 1-2, p. 23-71.
- Miletici, L., 1902: L. Miletici, Старото българско население в Североизточна България, Sofia, 1902.
- Miletici, L., 1912: L. Miletici, *Bulgarii din Dobrogea*, Dobrogea Jună, nr. 24, 15 iunie, 1912.
- M. Mladenov, 1972: M. Sl. Mladenov, *Elemente românești în terminologia populară bulgară din domeniul îmbrǎcămintei*, Cercetări de lingvistică, XVII, Cluj, 1972, 2, p. 263-278.
- M. Mladenov: M. Sl. Mladenov, *Говорът на Ново село, Видинско. Принос към проблема за смесените говори*, Трудове по българска диалектология, VI, Sofia, 1969.
- Niță-Armaș și col.: Silvia Niță-Armaș, N. Pavliuc, D. Gămulescu, T. Pleter, M. Mitu, Elena Timofte, Maria Orman.Zavera, I. Rebușapca, Teodora Alexandru, D. Zavera, A. Tănărescu, *L'influence roumaine sur le elxique des langues slaves*, Romanoslavica, XVI, București, 1968, p. 59-121.
- Osman-Zavera, *Raporturi lingvistice româno-bulgare*, București, 2002.
- RBE I-VIII: Kristalina Ciolakova (red. Şef), Keti Niceva, Siika Spasova-Mihailova, *Rečnik na bǎlgarskija ezik* [*Речник на българския език*], I-VIII, 1977, Sofia (publicarea continuă).
- Rosetti: Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, vol. IV, V, VI, 1986.
- Scheludko: D. Scheludko, *Lateinische und rumänische Elemente im bulgarischen*, Balkan-Archiv, III Band, Leipzig, 1927, p. 252-289.
- Stoikov: St. Stoikov, *Българска диалектология*, Ediția a II-a, Sofia, 1968.
- Türk Sözlüğü: Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 2 Baskı, Ankara, 1999.
- Trudove: Trudove po bǎlgarska dialektologija [Трудове по българска диалектология], Sofia.

- Vakarelski: Hr. Vakarelski, *Добруджа. Материали към веществената култура на българите през периода на капитализма*, Sofia, 1964.
- Vrabie: E. Vrabie, *Influența limbii române asupra limbii ucrainene*, Romanoslavica, XIV, 1963, p. 195-227.
- Zmeev-1992: Racio Zmeev, *Традиционният риболов по Долния Дунав в Южна Добруджа*, Сборник Добруджа, nr. 9, 1992, p. 269-287.
- Zmeev-1993: Racio Zmeev, *Традиционният риболов по южнодобруджанското черноморско крайбрежие*, Сборник Добруджа, nr. 10, 1993, p. 203-220.